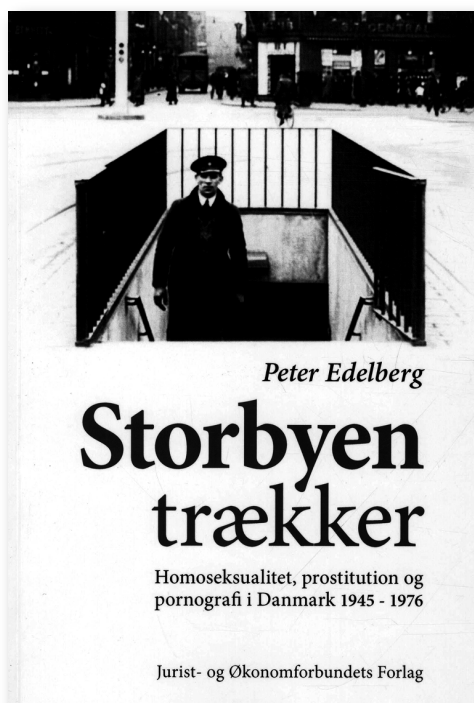


DET VAR ENGANG EN VELFÆRDSSTAT

– og imorgen kommer der en rigtig god løsning

Anmeldelse af Morten Thing



Peter Edelberg:
Storbyen trækker. Homoseksualitet, prostitution og pornografi i Danmark 1945-1976.

Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
347 sider, kr. 370,-.

Homoseksualitetens historie er i Danmark et resultat af velfærdsstatens historie. Peter Edelbergs bog om konsekvenserne for homoseksuelle mænd af 'den grimme lov' og dens afskaffelse kan kun forstås i historiske termer som en del af den moderne stats tilblivelse. Det er det overordnede budskab, som han ikke bare argumenterer overbevisende for, men som han også ved hjælp af samtidige kilder demonstrerer i detaljer.

Edelberg bygger på Foucaults ide om at seksualitet i historien er en *konstruktion*, dvs. noget som bliver til i menneskers sociale og verbale liv. Ved at organisere samlivsformer, institutioner og sprog til at beskrive det i, *konstrueres* den måde, hvor på seksualiteten fungerer. Man skal altså se på den sociale organisation snarere end den biologiske. Ordet konstruktion skal her understrege det menneskeskabte ved selve det historiske. Marx betjener sig af samme ide, når han skriver om menneskene, at de skaber institutionerne og det sprog de omgærdes med, men de ved ikke. Det sætter sig igennem bag om ryggen på dem. Hos Edelberg er der en tendens til, at der er *nogen*, der *gør noget* ved andre, som ikke *gør så meget ved det*. Således skriver han: "For Foucault var seksualitet et *dispositif*, et apparat eller en installation, som 1800-tallets jurister, læger og psykiatere havde påduttet folk." Det er klart, at dele af det sociale liv har karakter af at blive *påtvunget* folk, men det gælder ikke hele den sociale konstruktion. Marx interesserer sig fx for den måde, man taler om det økonomiske liv, hvor kræfter på størrelse med guder (men jo skabt eller 'konstrueret' af mennesker selv) styrer menneskers liv, uden de ved, at det er menne-

skeskabt og uden, at de, som har skabt disse forestillingers sprog, har tvunget noget igennem. 'Konstruktion' lader læseren forstå, at man bare kan *re-konstruere* det efter forgodtbefindende. Men det kræver jo, at nogen gennemskuer, at det er en konstruktion og søger en ny og *bevidst* konstruktion.

Bogen handler om hvilken betydning det får, at man i Danmark gennemfører *den grimme lov*. Den grimme lov (eller § 225, stk. 4 i straffeloven) blev vedtaget i 1961 og lød således: "Den som ved betaling eller løfte herom skaffer sig kønsligt forhold til en anden person af samme køn under 21 år, straffes med hæfte eller fængsel indtil 1 år eller under formildende omstændigheder med bøde." Hermed indførte man det, som i disse år diskuteres meget, nemlig *straf til prostitutionskunder*, men kun når der var tale om et homoseksuelt forhold. Lavalderen for homoseksuel var 18 år (mod 16 for hetero- efter straffeloven af 1930).

Edelberg dokumenterer, at 'tiden' allerede var løbet fra den grimme lov. Man havde ved ændringen af straffeloven i 1930 legaliseret homoseksuel og dermed signaleret, at lovgivningsmagten ikke ville blande sig i, hvordan voksne mennesker havde sex med hinanden. Den grimme lov var en fortrydelse. Den sagde: selvom voksne af samme køn må have sex med hinanden, må der ikke være penge imellem parterne. Den er en parallel til den udvidelse af pornografilovgivningen, som kom i slutningen af 30'erne, og som gjorde det ulovligt at udgive porno for at tjene penge på det. Den grimme lov levede da også kun fra 1961-65.

Kernen i Edelbergs bog handler om dette korte span af år. Hvordan udviklede homoseksuel sig i disse år. Kilderne har han fundet frem fra rigsadvokatens arkiv ved simpelthen at følge de sager, som rigsadvokaturen rejste på baggrund af § 225, stk. 4. Og er der sket mere, har han fulgt sagen, efterhånden som den kom for en dommer, og der faldt dom. Ca. 90 sager nåede frem til domstolene, og i 79 tilfælde blev de dømt skyldige. I ca. 25 sager rejste rigsadvokaten ikke nogen sag. Ud fra disse sager prøver Edelberg sprogligt at genskabe, *hvad der faktisk skete*. Politiet, som foretog grundarbejdet, som sagen hviler på, vidste, at der var grænser for, hvornår en sag førte til en sigtelse. Politifolkene skal så at sige omsætte det

juridiske sprog til virkelighedens. Har der været tale om *betaling* for en seksuel ydelse? Var der en *aftale* om det? *Hvor stor* skal betalingen være? Er en sporvognsbillet en betaling? Politiets beskrivelse er ikke virkeligheden selv, men for at sagen skal holde, skal politiet fremstille forholdet, så sagens personer kan sige ja til, at det i en vis udstrækning skete på den og den måde. Derfor er Edelbergs genskabelse af mændenes handlinger og replikker interessante. Ikke kun de homoseksuelle mænd og de yngre mænd, som betjente dem, men også politiets spor kan følges. Sædelighedspolitiet havde gennemsnitligt to betjente til i 14 timer daglig at holde øje med de steder i København (hvor de fleste sager er), hvor mænd mødtes for at få sex.

Betalingen i de 144 seksuelle forhold, som indgår i undersøgelsen svingede fra 3 til 50 kr., gennemsnitligt 22 kr. Det svarer til 228 kr. omregnet til 2010 priser. Gennemgående handler forholdene om en ældre mands forhold til en ung mand, da det var dette, loven forholdt sig til. De unge mænd blev kaldt trækkerdreng, fordi de 'trak' ligesom de kvindelige prostituerede. Det skal lige føjes til her, at alle sager handler om forhold mellem mænd og ikke mellem kvinder. Om det skyldes, at der ikke fandtes kvindelige prostituerede i den aldersgruppe, som betjente kvinder, eller om det skyldtes politiets fokus eller noget helt tredje er ikke behandlet i bogen.

"Det er den samlede indsats, der må betegnes som en disciplinering af den homoseksuelle subkultur, og hvor sagerne under 'den grimme lov' er særligt interessante, da de lå i en gråzone mellem legitime og illegitime forhold." Ved at politiet omsatte juraen til en række grænser for det sociale liv i den homoseksuelle, mandlige subkultur, blev den omformet. I den sidste fase af den grimme lovs eksistens, fra 1964, blev det diskuteret, om ikke der blandt de homoseksuelle mænd også var nogle *pædofile*. Det er sædelighedspolitets chef Jens Jersild, der med bogen *De pædofile: Børneelskere* fra 1964 introducerede det psykologiske begreb i den kriminalpolitiske debat. Jersild anbefalede, at den grimme lov blev ophævet, men den højere lavaldergrænse skulle bevares, da drenge var senere seksuelt udviklet end piger. Han mente ikke, at pædofile



Plakat fra filmen "Bundfald" fra 1957 om unge fra provinsen der strømmer til København i håb om nye muligheder. Nogle ender som subsistensløse eller 'trækkerdreng'.

skulle straffes, det var jo en sygdom i deres psyke.

Både den grimme lov og den offentlige debat om pædofili fik afgørende indflydelse på den mandlige homoseksualitet i Danmark. Edelberg kan konkludere: "Alt i alt tyder dette på, at 'den grimme lov' og den større indsats mod homoseksuelles forhold til mindreårige havde virket, i langt højere grad end man var klar over i 1965. De reducerede muligheder for mænd med homoseksuelle interesser for at have omgang med mindreårige havde sammen med den diskursive nyordning af den homoseksuelle subjektposition i en ændret økonomisk situation, radikalt forandret den homoseksuelle adfærd og selvforståelse. En homoseksuel mand var i starten af 1970'erne en mand, der var interesseret i jævnaldrende." I firserne kom den homoseksuelle prostitution tilbage. Nye trækkerdreng holdt til på Rådhuspladsen. De følte sig ikke hjemme de steder, hvor de homoseksuelles subkultur udfoldede sig. Men i 90erne forsvandt de igen.

I et kapitel, som særlig undersøger homopornoen, påviser Edelberg, at den oprindelige seksualisering af drengen træder i baggrunden, og pornoen udvikler i 70erne en lang række af meget forskellige fantasier. Bl.a. bliver drengen til en ung mand, og subjekt- og objekt kan lettere udskiftes med hinanden.

Storbyen trækker er både dygtig forskning og en vellykket bog. Der ligger empiri bag undersøgelsen, så man kan følge de enkelte led i argumentationen. Den overraskende konklusion, at kriminalpolitik faktisk hjælper (set ud fra lovgivers synspunkt), er interessant, fordi Edelberg også skriver ændringen i den mandlige homoseksuelles selvforståelse ind i velfærdsstatens historie. Homoseksualitetens ændring og pornoens frigivelse i 1967-69 var en markering af, at sex og lyst ikke er en del af statens område, så længe den udfolder sig efter gensidig overenskomst og ikke anfægter andres rettigheder. Hermed fjernede man sig fra den ældre, kristne lovgivning, hvor syndspolitik var et oplagt emne for staten. Edelberg viser gennem sin praksis, hvad han forstår ved 'diskursiv' eller sproglig konstruktion, og giver hermed begrebet fylde. Hans bog trækker også i oplysningens retning.